

FÖRDJUPNING – Är permitterade arbetslösa?

Det finns ett stort intresse för att jämföra arbetsmarknadsutvecklingen mellan olika länder, särskilt i tider av internationella kriser. Syftet är ofta att dra lärdomar om vilka ekonomisk-politiska åtgärder som fungerar bra för att motverka ökad arbetslöshet och minskad sysselsättning. Men sådana jämförelser ska göras med försiktighet. Det finns skillnader mellan olika länder i de åtgärder som har satts in för att dels minska spridningen av coronaviruset, dels mildra de ekonomiska effekterna av pandemin. Men även om åtgärderna och strategierna för att bekämpa virusutbredningen skulle ha varit desamma i alla länder skulle konsekvenserna på arbetsmarknaden ändå kunna skilja sig åt. Det beror på att utvecklingen påverkas av de speciella omständigheterna och institutionerna i varje land. Denna fördjupning tar specifikt upp hur de nationella systemen för statligt stöd till korttidspermitteringar kan ha olika effekter på den uppmätta arbetslösheten i olika länder. Om man vill dra slutsatser för Sverige utifrån utvecklingen av arbetslösheten i andra länder är det viktigt att vara medveten om att det finns stora skillnader i definitionerna mellan olika statistikällor.

Riksbanken och regeringen har tillsammans med andra myndigheter satt in åtgärder för att mildra de effekter som coronavirusutbrottet orsakar i den svenska ekonomin.¹³ Många åtgärder syftar till att hjälpa företag att övervintra och behålla sina anställda så att ekonomin snabbt kan komma igång igen när virusutbrottet har klingat av och produktionen kan återupptas.

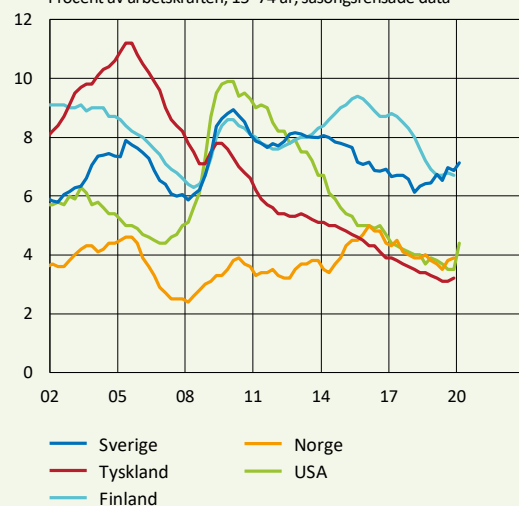
Även andra länder har satt in omfattande åtgärder för att mildra de ekonomiska effekterna av pandemin.¹⁴ Hur åtgärderna har utformats beror till stor del på hur arbetsmarknadsinstitutionerna ser ut i respektive land. Effekter på exempelvis arbetslösheten kan därför skilja sig åt i olika länder även om åtgärderna liknar varandra.

Ett exempel på hur även liknande åtgärder kan ge helt olika effekter på arbetslösheten är statligt stöd till korttidspermitteringar (eller korttidsarbete) som finns i många länder. Korttidspermitterade anställda i Sverige får lön och räknas som sysselsatta i arbetskraftsundersökningar (AKU), den officiella arbetsmarknadsstatistiken i Sverige. Korttidspermitterade ska inte anmäla sig till Arbetsförmedlingen eftersom de har kvar sin anställning. Korttidspermitteringar innebär därför färre uppmätta arbetslösa i Sverige, både enligt AKU och enligt Arbetsförmedlingen, än vad som skulle varit fallet utan denna åtgärd.¹⁵

I Sverige har statligt stöd för korttidspermitteringar inte funnits vid tidigare kriser, men intresset för stödet är stort och fram till 24 april har det beviljats stöd för drygt 250 000 anställda.

Det svenska systemet för korttidspermitteringar liknar det tyska systemet för korttidsarbete, som bidrog till att hålla arbetslösheten i Tyskland nere under finanskrisen (se diagram 3:19). Den tyska regeringen har räknat med att 2,35 miljoner anställda kommer att delta i korttidsarbete i Tyskland under 2020. Det motsvarar nästan 6 procent av de sysselsatta i Tyskland och är ungefär dubbelt så många som under finanskrisen. I mars var antalet personer i korttidsarbete ungefär en miljon i Tyskland.¹⁶

Diagram 3:19. Arbetslöshet i olika länder
Procent av arbetskraften, 15–74 år, säsongsrensade data



Källor: Bureau of Labor Statistics, Eurostat och SCB

I Norge och Finland ser permitteringsystemet anorlunda ut. Där betalar arbetsgivaren ingen lön för den permitterade tiden utan ersättning betalas ut genom

¹³ Se fördjupningen "Riksbankens balansräkning växer" och marginalrutan "Den svenska regeringens krisåtgärder".

¹⁴ Se marginalrutan "Finanspolitiska stödåtgärder i omvärlden".

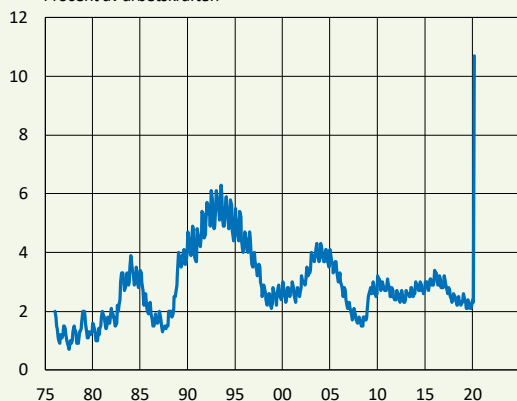
¹⁵ Enligt Arbetsförmedlingen utgörs arbetslösa av inskrivna öppet arbetslösa och personer som deltar i program med aktivitetsstöd. Enligt AKU är arbetslösa personer

som kan och vill arbeta och som har sökt arbete. För en mer detaljerad beskrivning av skillnaderna, se I. Häkkinen Skans (2019), "Utvecklingen på arbetsmarknaden enligt olika statistikällor", Ekonomiska kommentarer nr. 6, Riksbanken.

¹⁶ Enligt statistik från Bundesagentur für Arbeit.

arbetslöshetsförsäkringen. Anställda som är permitterade på heltid räknas som arbetslösa i registerbaserad statistik.¹⁷ Den registerbaserade arbetslösheten har därför börjat öka kraftigt i dessa länder i takt med att fler personer permitterats. I Norge har arbetslösheten stigit från drygt 2 procent i februari till knappt 11 procent i mars (se diagram 3:20). I Finland har på några veckor närmare 450 000 anställda varsplats om permittering.

Diagram 3:20. Registrerad arbetslöshet i Norge
Procent av arbetskraften



Källa: NAV

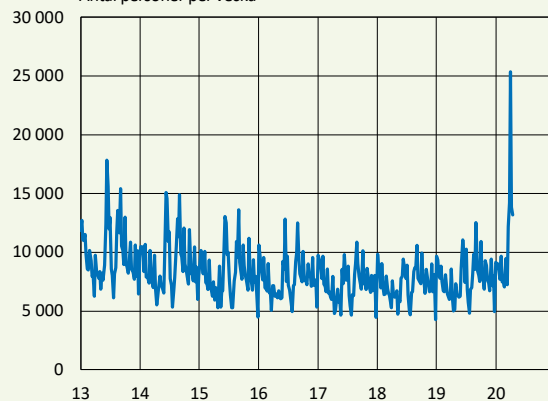
Om personer som kommer att befinna sig i olika typer av korttidspermittering i dessa länder kommer att klassas som arbetslösa eller som utanför arbetskraften i de internationellt jämförbara arbetskraftsundersökningarna är oklart. Men troligen kommer inte arbetslöshetsciffrorna enligt arbetskraftsundersökningar att bli lika höga som enligt den registerbaserade statistiken, åtminstone inte på kort sikt. En viktig anledning till det är att de permitterade sannolikt inte söker nya jobb under permitteringstiden och för att klassas som arbetslös i arbetskraftsundersökningar måste man aktivt söka jobb. Registerbaserad arbetslöshet påverkas också av hur regelverket kring arbetslöshetsförsäkringen ser ut, exempelvis hur stor andel av de som förlorar jobbet som är berättigade till arbetslöshetsersättning. Detta skiljer sig mellan länderna och över tid. Vilka krav det ställs för jobbsökande i arbetslöshetsförsäkringen påverkar också hur aktivt de som förlorat jobbet söker nya jobb och därmed även arbetslösheten enligt AKU.

I länder som saknar generösa system för korttidspermittering ser man tecken på att arbetslösheten kommer att stiga dramatiskt. I USA ökade till exempel nya ansökningar om arbetslöshetsunderstöd (så kallade initial

jobless claims) på några veckor från omkring 200 000 ansökningar i veckan till 6,6 miljoner ansökningar i veckan. Sådana nivåer har aldrig tidigare skådats i USA.¹⁸ Att antalet nya ansökningar stiger så snabbt är ett tecken på att nedgången i ekonomin går fort, men också på att anställningstryggheten är svag i USA.

I Sverige har de flesta anställda en uppsägningstid, vilket gör att arbetslösheten inte stiger lika snabbt som i USA.¹⁹ Men även i Sverige har varslen om uppsägning ökat i snabb takt, vilket indikerar att arbetslösheten kommer att öka framöver.²⁰ Dessutom har många sysselsatta tidsbegränsade kontrakt eller timanställningar som inte förlängs, vilket kommer att öka arbetslösheten. Antalet nyinskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen har redan börjat öka i snabbare takt (se diagram 3:21).

Diagram 3:21. Nyinskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen
Antal personer per vecka



Anm. Minskningen i antalet nyinskrivna under vecka 15 och 16 beror sannolikt på att påsken inföll då.

Källa: Arbetsförmedlingen

Det är viktigt att vara medveten om att olika statistik-källor kan definiera arbetsmarknadsvariabler på väldigt olika sätt. Jämförelser mellan olika länder ska alltid göras med försiktighet eftersom utvecklingen påverkas av de speciella omständigheterna och institutionerna i varje land. Om man vill jämföra arbetslösheten i olika länder är det viktigt att använda datakällor som mäter arbetslösheten på ett jämförbart sätt. Arbetskraftsundersökningar är den statistik som är mest internationellt jämförbar och som därför bör användas vid jämförelser mellan länder. Under coronapandemin kan det dock vara svårt att genomföra undersökningar på samma sätt som vanligt, vilket kan leda till att statistiken blir mindre jämförbar.²¹

¹⁷ Registerbaserad arbetslöshet i Norge och i Finland motsvarar arbetslösheten enligt Arbetsförmedlingen i Sverige.

¹⁸ Nya ansökningar om arbetslöshetsersättning brukar vara en bra indikator på hur det officiella arbetslöshetsmättet utvecklas i USA. Det finns dock risk för att många av de som inte är berättigade till arbetslöshetsersättning lämnar arbetskraften, vilket skulle leda till en mindre brant ökning i arbetslösheten.

¹⁹ I Sverige regleras uppsägningstiden normalt av kollektivavtal och uppsägningstiden varierar med anställningstiden. De anställda som inte omfattas av något kollektivavtal har en uppsägningstid enligt lagen om anställningsskydd, LAS. Uppsägningstiden är

alltid minst en månad för tillsvidareanställda. Vid uppsägning från arbetsgivarens sida har arbetstagaren som har varit anställd i minst 10 år en uppsägningstid på 6 månader enligt LAS.

²⁰ Alla varsel leder inte till uppsägningar och arbetslöshet. Hur stor andel av de varslande som förlorar jobbet beror bland annat på hur länge krisen varar. Under finanskrisen blev cirka 60 procent av de varslande uppsagda och cirka 30 procent blev arbetslösa.

²¹ Se Eurostats hemsida för mer information <https://ec.europa.eu/eurostat/data/metadata/covid-19-support-for-statisticians>.